

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó intézmény neve: **Sümege város Önkormányzata**
2. A javaslatot benyújtó személy adatai:
Név: **Miklósi-Sikes Csaba**
Levelezési cím: **8475. Szentimrefalva, Petőfi u. 40. sz.**
Telefonszám: **06-30-490-2337**
E-mail cím: **info@mcs.hu**

II. NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

**Kisfaludy Sándor Magyar szüretelő éneke és annak továbbélése
Európa himnuszában**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

Kulturális örökség

3. A nemzeti érték fellelhetőségének a helye:

4. Értéktár megnevezése, amely szerint a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

megyei

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Az Európa Tanács 2003-ban elfogadott határozata értelmében, Európa hivatalos himnuszaként Ludwig von Beethoven Örömdájának Herbert von Karajan hivatalos zenekari átíratát fogadta el. A magyar zenetörténeti kutatás kimutatta, hogy a nagy német zeneszerző művének létrejöttében meghatározó szerepet játszott kortársa, Kisfaludy Sándor sümegei költő egyik megzenésített verse, melynek hatását számos jeles hazai zenetörténész is kimutatta. Jelen beadványunk azt a szellemi környezetet igyekezett körüljárni, mely keretet biztosított Európa egyik legismertebb és méltán híressé vált zenei remekművének létrejöttében

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

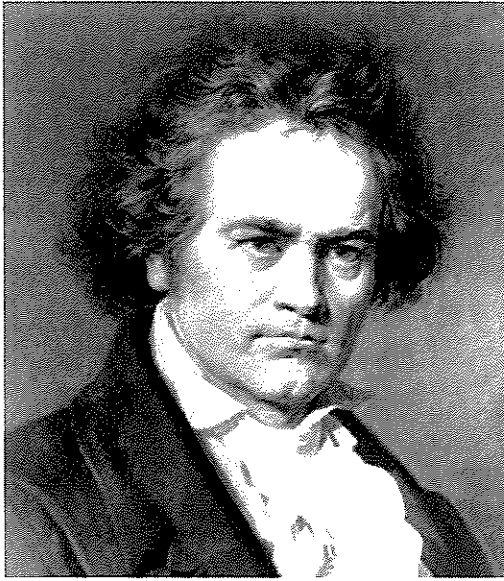
Bízást kevésbé ismert az a történeti háttér, amely ennek a páratlan értéknek létrejöttéhez vezetett, mely értékre úgy Sümeg, min a magyarság méltán büszke lehet. Ezért annak megismertetése, illetve „felszínre jutása” rendhagyó körülményeinek tudatosítása, illetve széles körben történő elterjesztése számunkra elsőrendű feladatnak számít.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia):

- Közhasznú Esmeretek Tára. A Conversations lexikon Magyarországra alkalmazva. I-XII. k. Pesten, 1831-1834., könyvtáros Wigand Otto sajátja, (Döbrentei Gábor: Kisfaludy Sándor. 1833. VII. k., 233-238.),
- ÁBRÁNYI Kornél: A magyar zene a 19-ik században. Bp., 1900.
- SZILÁGYI Sándor: Lavotta János, a kor és az ember. Bp., 1930.
- KÁLDOR János: A magyar zenetörténet kistükre. Budapest, 1938
- SZABOLCSI Bence: Beethoven. Művész és műalkotás két korszak határán. Új Idők Irodalmi Intézet, 2/1948, 254-255.
- MAJOR Ervin: Lavotta János. In: SZABOLCSI Bence–TÓTH Aladár: Zenei Lexikon II., Bp., 1965.
- SZABOLCSI Bence: Beethoven. Művész és műalkotás két korszak határán. Zeneműkiadó, Bp. 1976.
- MÁTRAY Gábor: Bihari János magyar népzeneész életrajza. Pest, 1853. In: MÁTRAY Gábor: A Muzsikának Közönséges Története és egyéb írások. (Reprint) Budapest, 1984. 288.
- DOBSZAY László: Magyar zenetörténet. Budapest, 1984.
- BARSI Ernő: Kisfaludy Sándor dalban, muzsikában. Múzeumi Füzetek 2. Sümeg, 1994.
- BARSI Ernő: „Szépen szól a kissümegi nagyharang...” Múzeumi Füzetek 10. Sümeg, 1999.
- CSISZÁR Miklósné: Csermák legendárium. Veszprém, 2001.
- BARSI Ernő: Népzenei hagyományok Téten. Kisfaludy Károly szülőfalujában. Hazánk Kiadó Kft. 2001. 6-9. 13.
- HUDI József: A balatonfüredi színház és színészet története (1831-1861). Balatonfüred, 2008. 36. 37. (Nemzeti Ének-ről). 175. (Kisfaludy S. a színház avatásakor előadott megzenésített verse). 181-182. (Kisfaludy S. levele Újfalvy Sándornéhoz)
- KARAKAS Zoltán: Kisfaludy Sándor és az "Örömóda". A magyar népzene hatása az európai műzenére. Dobogó, 2012. ápr. XI. évf. 2. sz. 11-14.
- M. TÓTH Antal: Veszprémi verbunkos örökségünk. (Veszprémben, 1822. október 25-én elhunyt Csermák Antal halálának 190. évfordulójára). Veszprémi Szemle, 2012. 14. évf. 4. sz. 3-23.
- RAKOS Miklós: Hol jelent meg a legnagyobb magyar verbunkos táncgyűjtemény? Veszprémi Szemle, 2013/1 sz.

III. MELLÉKLETEK

- 1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe**
- 2. Szakmai ajánlások**

Ludwig von Beethoven (1770-1827)

Kisfaludi Kisfaludy Sándor (1772-1844)

* Ludwig v. Beethoven „Örömóda” című művéről a kutatás nem kevesebbet állít, mint azt, hogy a mai európai himnusz Kisfaludy Sándor sümegi költő által írt „Magyar szüretelő ének” című költeményéből, illetve annak megzenésített változatából született. Erről legkorábban a sokoldalú zenei műveltségű Barsi Ernőtől (1920-2013) hallhattunk az 1990-es évek elején. 1994-ben, amikor a város megemlékezett Kisfaludy halálának 150-ik évfordulójáról Barsi tanár úr sümegi előadásában ismét szóba hozta az „Örömóda” témáját, amit a Városi TV is leadott, illetve a Múzeumi Füzetek 2. sz.-ban írásban is publikált. (Kisfaludy Sándor dalban, muzsikában. Sümeg, 1995.). Hat év múlva, 2001-ben ismét visszatért ehhez a témához, amikor Kisfaludy Károly szülőfalujának, Tétnek népzenei hagyományait dolgozta fel.

Beethoven IX. szimfóniájáról.

* A nagy német zeneszerző szimfóniája az egyetemes zenetörténet legismertebb remekművei közé tartozik. Története Friedrich Schiller (1759-1805) német költő, drámaíró 1785-ben írt *An die Freude* (Az örömhöz) című ódájával kezdődött, amely végül Beethoven IX. szimfóniájának negyedik (záró) tételének „Lángolj fel a lelkünkben, szép égi szikra, szent öröm! / Térj be hozzánk, drága vendég, tündökölj ránk, fényözzön!...” sorokkal kezdődő szöveges részét képezte. A történet következő fázisa Kisfaludy Bécsbe kerülésének évéből, 1793-ból ismert, melyben a zeneszerző egyik bonni barátja azt írta Schiller feleségének, hogy

Beethoven a már említett Óda az örömhöz c. vers megzenésítését tervezi. Ezt követően a felbukkanó híradások a zenemű alakulásának folyamatát jelzik, mely folyamat 1808 és 1824 között több fázist érintve, annak megvalósításához vezetett. A IX. szimfónia komponálásához a végső „lökést” a londoni Filharmóniai Társaság 1822. évi megbízása jelentette. Már azon évnek végéről ismert egy részlet a végleges szimfónia dallamából, míg annak partitúrája 1824 februárjában készült el. 1824. máj. 7-én, Bécsben mutatták be, Londonban a következő év márc. 25-én adták elő.

* Kisfaludy akkor immár negyed évszázada Sümegre visszavonulva élt és gazdálkodott, miközben, bár sorra jelentek meg történelmi regéi, lassan irodalmi sikereinek hanyatló évei felé tartott. Arról nincs tudomásunk, hogy a sümegi költő egyáltalán találkozott-e, halotta-e valaha Beethoven remekművét?

* A szimfónia zenekari változatát „Örömóda”-ként emlegetik. Az Európai Tanács 1972-ben tette meg Európa himnuszává, Herbert von Karajan hivatalos zenekari átíratában, míg az Európai Unió negyedik, (záró) tételének zenekari átíratát 2003-ban az EU himnuszául választotta.

A kutatásról:

* Major Ervin (1901-1967) zenetörténész – Haydn, Mozart, és főleg Beethoven, életének és műveinek magyar vonatkozásainak kutatója – már 1929-ben (!) felfigyelt a sümegi költő zeneművészeti tevékenységére, illetve a nagy német zeneszerzőhöz fűződő kapcsolatára. (Kisfaludy Sándor a magyar zenetörténetben. Muzsika, 1929.).

* Ehhez csatlakozott Szabolcsi Bence (1899-1973) Kossuth-, és Herbert-díjas zenetudós, aki 1948-ban megjelent, majd 1976-ban újra kiadott „Beethoven. Művész és műalkotás két korszak határán” c. tanulmányában a német géniusz magyarországi munkásságának hatását vizsgálta, érintve Kisfaludy szerepét is ebben a történetbe.

* Közben ismertté vált, hogy a 19. sz. egyik legjelentősebb szakmai kiadója, a Lipcsében megjelenő Allgemeine Musikalische Zeitung (Általános Zenei Újság) már 1816. márc. 13-án (11. sz.), kiadta Kisfaludy „Magyar szüretelő ének” című művét magyarul, németül, kottával.

* Sok évvel később, (1941-ben) a lipcsei Breitkopf & Härtel cég Neues Volksliederheft c. kiadványban (22. sz.) megjelentette Beethoven azon szerzeményének kottáját, melynek dallamvezetése igencsak hasonló Kisfaludy művével, ami egyértelműen igazolja, hogy a német zeneszerző ismerte a sümegi költő szerzeményét. Nincs mit csodálkozni ezen, hiszen kortársak voltak, Bécsben személyes ismeretségbe is kerültek, nem szólva arról, hogy a német zeneszerző sok évtizedes kapcsolatban állt a magyar zenészvilág elitjével, legalább kilencüket

személyesen ismert. Megfordult Magyarországon is 1796-ban, 1800-ban, és 1807-ben, így könnyedén hozzájuthatott a magyar zenéhez. A bécsi zeneműpiacon már 1784 óta rendszeresen jelentek meg magyar zeneművek, s tudott az is, hogy Beethoven számos magyar népdalt ismert, ugyanis sok feldolgozása látott napvilágot.

* Az utóbbi időben Barsi tanár úr mellett, ifj. Csóri Sándor Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar dalszerző, a hazai népzenei mozgalom egyik elindítója, szintén azok közé tartozik, akik felhívták a figyelmet arra az összefüggésre, amit az „Örömóda” c. remekmű kapcsán az alkotók és a művek között fennáll.

* Végezetül, de nem utolsó sorban Karakas Zoltán a Magyar Dudazenekar megalapítója szentelt egy remek tanulmányt a témának (Kisfaludy Sándor és az „Örömóda”. A magyar népzene hatása az európai műzenére. Dobogó, 2012. ápr. XI. évf. 2. sz. 11-14.), amit 2015. júl. 27-én egy előadás keretében Sümegen is bemutatott.

Kisfaludy Sándor és a magyar zene

* A sümegi költő, akinek lírájával kezdődött a 19. sz.-i magyar irodalom a mellett, hogy szerette a zenét, maga is annak lelkes és tehetséges művelője volt. Hangszeren játszott, komponált, gyűjtötte a népdalokat, s Beethoventól Kodályig nem egy zeneszerző több verse megzenésítésével foglalkozott.

* Életrajzírói – de maga Kisfaludy is – csak elvétve tettek erről említést. Ritka kivételt képez a MTA könyvtárában található, saját kezű önéletrajzi fogalmazványa, amit kortársa, a somlószi születésű Döbrentei Gábor (1785-1851) kisebb változtatással közreadott az első magyar betűrendes enciklopédiában (Közhasznú Esmeretek Tára. Pest, 1831-34., VII. k. 233-238.), melynek szócikk-szerkesztője volt. Innen tudjuk, hogy már pozsonyi diákként „az országgyűlési üléseken kívül, a’ Muzsika és Játékszín volt legszenvedelmesebb időtöltése és mulatsága”. Ugyanitt zenei tevékenységéről konkrétumokat is említ: „Gyakorlott hangszerei a hegedű és a magyar tárogatónak kimíveltebb mása az oboe volt. Ezt azonban nemsokára elhagyta, és csak a hegedű mellett maradt, melyet mind addig gyakorolt, míg a háborúban a kard azt fel nem váltotta... Általában igen kedvellé a’ szebb művészetekkel mélyebben megismerkedni: a’ Rajzolás, Festés, Muzsika és Színművészet eránt táplálván, mint a’ Poézis rokonaival, legerősebb szenvedelmét. Örökké kár! és ezt maga is mindig bánta, hogy a’ Muzsika’ elveit, a’ Generál Basszust meg nem tanulta, mert nagy hajlandóságot és tehetséget érzett magában a’ hangköltésre, mellyben Avatottak’ állítása szerint, igen eredeti Ideáji voltak: mint p[éldának] o[káért] az, hogy Ő történelmi rajzolatokat, a Catastrophákat, költői

Fantáziákat, Regéket' sa.' t. szeretett volna Muzsika által kifejezve előadni... 1793 körül esmerete Salierit, Weigl, Beethovent..."

A bécsi testőr.

Radikális változást hozott ez az év Kisfaludy életében. Felvették a nemesi testőrséghez Bécsbe, ahol ő sem tudott (gondolom nem is akart) ellenállni a kísértések városa kínálta buja örömök előnyeinek. Vannak olyan korabeli emlékezések, amelyek név szerint, majdhogynem tétélesen felsorolják Kisfaludy viharos bécsi szerelmeit az opera és a színházak kezdő táncosnőivel, akik csak a színpadon voltak kezdők. Közülük messze kimagasló a tehetségű elhíresült Viganó balettmester gyönyörű szép felesége, Medina Mária szerelme, aki révén bekerült a császárváros szellemi életének körforgatagába. Itt került ismeretségbe a fentiekben már említett Mozart nagy vetélytársával, Antonio Salierivel (1750-1825), a bécsi konzervatórium igazgatójával, a kismartoni zenész családban született Weigl Józseffel (1766-1845) és a német géniusszal, Ludwig van Beethovennel (1770-1827), akit több kortárs szerző is Kisfaludy bécsi ismerősei között említett.

Badacsonyi intermezzo

A következő év őszén (1795-ben) szabadságát Dunántúlon töltötte. Itthoni létének fénypontját a Szegedy család badacsonyi szüretére szóló meghívása jelentette, amely – Császár Elemér szavaival élve – Kisfaludy életregényének „legszebb, legpoétikusabb emlékét” eredményezte, nem szólva arról, hogy az 1801-ben Himfy álnéven megjelent „Kesergő szerelem” megírásakor, ezeknek a napoknak emlékényaga ihlette a költőt, ami – bármilyen hihetetlennek tűnik – elindítója volt annak a zenei mű keletkezésének, mely jelenleg Európa himnuszaként tartunk számon, amennyiben Kisfaludy művének 71-ik versszaka megegyezik a „Magyar szüretelő ének” dal-, és verssoraival. A badacsonyi szüret akkor még messze nem erről szólt. Volt benne zene, tánc, mulatás, epekedő pillantások között esti séta Tomajtól Tördemicig, éjjeli csónakázás a holdvilágos Balatonon, biztosítva azokat a kellékeket, melyek előkészítették Szegedy Róza és a fiatal testőr szerelmének ébredését. E találkozás alkalmából jó szolgálatot tett az Amati-hegedű is, melyen sümegi főhősünk Lavotta János kesergőjét játszva, hasztalan igyekezett elérni, hogy bontakozó szerelmük ne maradjon csak ártatlan emlék.

Európai utak zenei emlékei: Bécs, Milánó és Draguignan.

Hegedűjétől még a katonaságnál sem akart megválni. Önéletrajzában írja, hogy szerelembe merülve, testőrségi szobájának „közepén állva, Vigano' képe alatt, melly a' falon függött, azon Lengyelt játszott hegedűjén, mellyel a' jeles Táncosné, az úgy nevezett rózsaszínű Pas de Deuxben, Bécsben legelőször fellépe”.

Amikor fegyelmi okok miatt a bécsi testőrséget a messzi Milánó várának őrségére-, majd azt a draguignani fogságra kellett cserélnie, az oda vezető hosszú útjai során szorgalmasan feljegyezte zenei és színházi élményeit. Klagenfurtban írta, hogy a „Theátromban, egy a' kedvünkért adott muzikális Akadémiát” tekintette meg, míg a tiroli Lienzben Balogh nevű társának „a' szállásán muzsika és tántz” várta. Az 1562-63. között megtartott zsinatáról elhíresült Trident (Trento) dél-tiroli város templomának „gyönyörű tétemény”-nek nevezett orgonája ámulatba ejtette „midőn hallotta: a' hangok számtalan változásain kívül még ezen ritka tulajdonságai: hogy majd minden muzsikai szer; úgymint az oboa, Fagott, trombita, Violon, mind benne találatik a' vert Harmóniába; s követni tudja az élő madaraknak szavát... Ilyen Remekekben tsudálására ragadtatik az embernek az ember, és a lélek felséges érzelmekben merül.” Átutazásakor a „szép, népes és víg város” Roveredo „itt való szép Theátromban éppen opera is adatott; ahol azt kezdem tapasztalni hogy a muzsikának hazája tsak Olasz ország” lehet, jegyezte fel úti naplójában. Mantuában, ahol „az én ítéletem szerint a Muzsikának leg szebb neme uralkodik... az ide való Ifjúságból a Muzsika-kedvellők Concertet adának...”, míg Cremona „szép Theátrómában” előadott operájáról megjegyzi, hogy a „jó muzsika gyönyörűen érezteté vélem, hogy a Muzsikának, operának és buja éneklőnéknek hazájában vagyok.”.

Itáliai és franciaországi útja során nála volt hegedűje is. A Napóleon seregei által körülrzárt milánói citadellájában, 1796. május 28-án a következőket írta Naplójába: „Az unalom soha nem emészté így lelkemet, testemet, mint e mostani fogságomban. Ha hegedűm itt nem volna, melyet szerentsémre nálam tartottam – mellynek hangjai által véletek beszélek – hát egészen el kellene senvednem.” Életútja innen francia fogsága helyére, Draguignanba vezetett, ahol 1796. aug. 14-én például „olvasásban, hegedülésben, gondolkodásban, 's így a' leg szebb társaságban, a' Músáknak és a' barátságának néma társaságában délig úgy telik el időm, hogy valójában nem tudom itten, mi az unalom”. Délután pedig vonósnégyeseket játszott „öszve állván egy néhány ide való fiatal Frantzia Polgárral, a' kik muzsikát tudnak Quarteteket játszunk....”

Kalandozások a magyar zene világában

Kisfaludy önéletrajzi írásában a zenei vonatkozású emlékek ettől kezdve igencsak megcsappantak. Életrajzából tudjuk, hogy fogságából 1797-ben szabadult, 1800-ban búcsút mondott a katonaságnak, s „hazájába visszatérése után mezei gazdaság lön foglalatossága, és közben a Magyar Literatura.” Huszonnyolc éves volt, s alig egy év választotta el első önálló művének megjelenésétől, ezzel országos irodalmi sikerétől, ugyanakkor a színházat leszámítva, az egyéni zenélés – mint olyan – jobbra kikerült érdeklődési köre fókuszából. Hegedűje szöggre került, helyette – igaz csak módjával – figyelme „a hangköltésre” terelődött, melyről már 1831-ben azt írta, hogy „nagy hajlandóságot és tehetséget érzett magában”, illetve a népzenei gyűjtés váltotta fel. A magyar zenei élet ekkor a nemzeti öntudatra ébredés, függetlenné válás időszakát szimbolizáló verbunkos és az ebből kifejlesztendő magyar műzene évtizedeit élte. A legkorábbi magyarnak (vagy magyarosnak) tekintett zenei műfaj fénykora nagyjából egybeesett Kisfaludy életével. A német „Werbung”-ból, eredő megnevezés eredetileg többféle jelentéssel bírt, lényegében a katonai toborzáshoz kapcsolódott. Korai időszakában a műfaj szálláscsinálói, főként a császári udvarhoz kevésbé kötődő, udvarházaikba visszahúzódnak, a kuruc hagyományt ápoló középnemesek voltak, míg a verbunkos stílusjegyeinek kialakításában és terjesztésében meghatározó szerepet a hazai cigányzenészek játszottak. A műfaj az 1770-80 évektől kezdődően élte fénykorát az 1840-es évekig, mely időszakban a tanult zenészek is bekapcsolódtak művelői közé: Bengráf József (1745-1791) az első tanult verbunkos szerző, aki egyébként a bp.-i belvárosi plébániatemplom karnagya volt. Kisfaludy egyik kedvence, a pest-budai Lavotta János (1764-1820) hegedűművész és zeneszerző mellett a veszprémi Csermák Antal (1774-1822) nevét kell kiemelni. Ők ketten a kamarazene felé vitték a verbunkost, míg a 19. sz. első évtizedeinek legjelentősebb magyar muzsikusa, a cigányszármazású Bihari Jánosról (1764-1827) tudni, hogy játékát Beethoven és Liszt Ferenc is nagyra becsülte, míg Ferenc-császár nemesi rangot ajánlott a zenésznek, aki a címet maga helyett bandájának kérte.

Nagyvonalakban ez volt az a keret, melyben Kisfaludy a zeneszerzéssel próbálkozott. Műveinek egy része minden bizonnyal elveszett. Ma mindössze három hangszeres darab és egy dal maradt fenn, melyek létrejötte 1809 és 1831 közé tehető. Legkorábról datált munkáját, a kottáján olvasható felirata szerint: „Ungarischer Insurrections Marsche. Für das Forte piano.” kéziratát Major Ervin találta meg a Nemzeti Zenéde könyvtárában, melyet legkorábban Péteri Takács József (1767-1824) író, megyei főjegyző említ egy 1809. ápr. 29-én Kazinczy Ferencnek írt levelében. Major szerint a Magyar Insurrectió Induló meglepő rokonságot, stílári egységet alkot Kisfaludy másik két művével a zongorára írt két magyar táncdal (Ongarese), melyek az Auróra 1822-i és 1823-i évfolyamaiban jelentek meg. Ez

utóbbi „két lassú magyarját” 1869-ben Bartalis János Magyar Orpheus c. munkájában újra megjelentette.

Kisfaludy negyedik művét, a balatonfüredi Magyar Játékszín 1831. júl. 3-án történt megnyitására írta Nemzeti Ének címmel. Vályi Béla szerint az „Adja Isten, hogy a Magyar / a fél világ urallya / S vérrel kezdett szabadsága / Soha kárát ne vallya” strófákkal kezdődő verset színes nyomtatványokon osztottak szét a résztvevők között. Többen tévesen úgy vélték – köztük Kodály Zoltán is – hogy a dallam szerzője Arnold György volt. Major Ervin 1929-ben cáfolta ezt, amit az időközben megismert írásos emlékek is alátámasztanak. Kisfaludy ugyanis az Akadémia elnökének írt levelében azt ígérte, hogy „a’ Megnyitás alkalmával magam által szerzett Prológust, és nemzeti éneket elküldeni el nem fogom múlatni”. Az ének kottáját, az őt Sümegen meglátogató Újfalvy Sándor emlékiró nejének, Lészay Júliának is elküldte Kolozsvárra 1831. júl. 25-én: „Igen kedves kötelességemet teljesítem, midőn... Nemzeti Ének-emnek melódiáját négy összhangban, kottában ide mellékelve a Tekintetes Asszonyságnak megküldeni... szerencsém vagyon”. Hudi József pápai levéltáros hívta fel a figyelmet Kisfaludy művének későbbi történéseire. A szerzeményt 1834-ben is előadták, később annyira népszerű lett, hogy népdalnak nézték s felvették a népdalgűjteményekbe.

Apropó népdal.

Barsi Ernő 1999-ben azt írta, hogy az első sümegi népdallejegyző maga Kisfaludy Sándor volt. Gróf Vay Sándor (igazából Vay Sarolta grófnő) Megfakult írások c. kötetében (Bp. 1909. 98.) olvashatjuk, hogy a sümegi Darnay-Múzeumban „egy csomó hangjegy, nótaszöveg” volt látható, köztük a sümegi költő keze írásával „karra téve” egy magyar népdal, „Kerek erdő be magas vagy. Édes szívem, be messze vagy” kezdő sorral. Ez a kotta elkallódott, Major Ervin 1927-ben már hiába kereste Sümegen. Bár a népdal több változatát közlik a 19. sz.-i gűjtemények (Toldy Ferenc: Hasznos Multságok, 1825, Csapó Dániel: Dalfüzérek. Pest, 1844, 62. sz., Erdélyi János: Népdalok és mondák II. 225. sz. Pest, 1847., stb.), de hogy Kisfaludy milyen dallammal jegyezte le, s tette „karra” azt már nem lehet megtudni. Ez az egyetlen ez idáig ismert Kisfaludy gűjtés, de jelzi a sümegi költő ez irányú érdeklődését.

Kisfaludy megzenésített versei

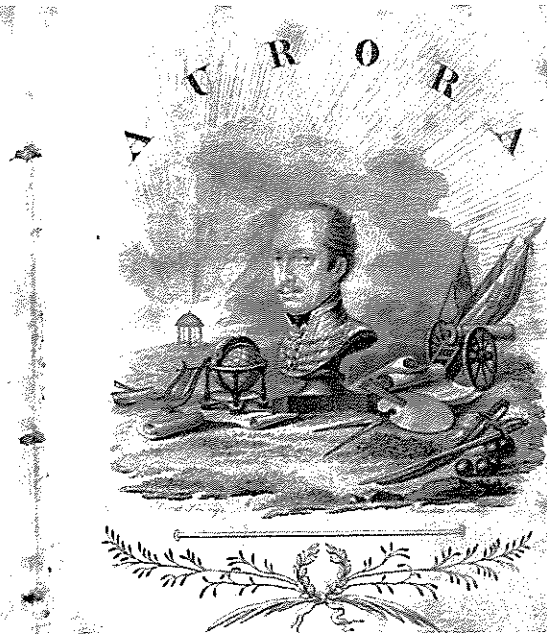
[Bár nem tartozik szorosán Kisfaludy zenei érdeklődésének témaköréhez, jelzésszerűen essék említés a költő megzenésített költeményeit bemutató Sonkoly Istvánról (1907-1988) és Barsi Ernőről (1920-2013). Az előbbi Kodály, Hubay és Weiner tanítványának nagy ívű

tanulmánya Kisfaludy Sándor és Károly megzenésített verse címmel, a Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei hasábjain jelent meg 1970-ben, míg Barsi tanár úr már említett Kisfaludy Sándor dalban, muzsikában c. kötetét Sümegen jelentették meg 1994-ben.]

M a g y a r.
(Ongarese.)

Kisfaludy Sándor.

Andante.
Klavier.

Ajánlás

A Verbunkostól az európai indulóig, az Öröμόdáig:
Kisfaludy Sándor és Ludwig von Beethoven kapcsolata

című pályázathoz

Sümege város Önkormányzata Siklósi-Mikes Csaba által összeállított, a fenti címen benyújtott pályázatát a *Nemzeti Érték* státusz elnyerésére a legmesszebbmenőig támogatom.

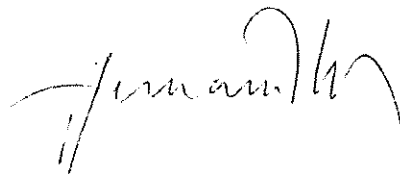
Kisfaludy Sándor *Kesergő szerelem* című dalciklusának, „poétai románjának” 71. dala és a Ludwig van Beethoven *LX. szimfóniájának* fináléjában felhangzó, Friedrich Schiller versére írt „Öröμόda” közötti zenetörténeti összefüggéseket az elmúlt évtizedekben többen is igazolták. A pályázat is említi a Beethoven-műjegyzék függelékében *WoO158a* jegyzékszámú szereplő dalfeldolgozást, a *Lieder verschiedenen Völker* XXII. darabját, amely voltaképpen az összekötő kapocs a Kisfaludy-dal és a Beethoven-szimfónia zárótételének főmotívuma között.

Kisfaludy *Himfyjének* jónéhány strófájához találunk egykorú dallamokat (ezeket Tari Lujza gyűjtötte össze), közülük a *Kesergő szerelem* 71. dalának dallamát éppen a Beethoven-átdolgozásból lehet rekonstruálni, és ez alapján lehet rálelni a 18-19. század fordulójának közköltészeti anyagából, dallamkincséből ismert, más szövegű magyar dallamváltozatokra. A Schiller-óda és az úgynevezett Himfy-strófa összevetését, a középkori himnuszköltészetből és a német barokk egyházi és világi költészetéből eredő, hét- és nyolcszótagos sorokat váltakoztató strófatípusok magyar költészetben való elterjedését és népszerűségét (nagyszámú előfordulását például Pálóczi Horváth Ádám *Ötödfélszáz énekeiben*) egy tanulmányomban én magam is vizsgáltam (*A Himfy-strófa műfaji határai*, in *Textológia – filológia – értelmezés*, szerk. Czifra Mariann és Szilágyi Márton, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2014. 373-390.).

Ám nem csak a szembeötlő és hatástörténetileg is igazolható kapcsolatok fontosak és érdekesek – Beethoven magyar kontaktusait, martonvásári vendégeskedéseinek történetét alaposan ismerjük –: a Kisfaludy- és a Beethoven-mű rokonsága szép példája a szinte szétszálazhatatlan, közös magyar és európai kulturális hagyományoknak.

Ezért ajánlom a bíráló bizottság figyelmébe a pályázatot!

2019. február 8.

Hermann Zoltán

*irodalomtörténész, Kisfaludy-kutató
habilitált egyetemi docens*

Károli Gáspár Református Egyetem, Régi és Klasszikus Magyar Irodalom Tanszék

Javaslat a Magyar Szüretelő Ének értéktárba való felvételére

Szegedy Róza(1775-1832), Kisfaludy Sándor (1772-1844), Ludwig van Beethoven (1770- 1827) , Friedrich Schiller (1759-1805)

Kisfaludy Sándor, ki az első népdalgyűjtő (Barsi Ernő szerint) Szegedy Rózához írt szerelmi vallomása a **Badacsonyi Szüretelőének** egy Bakonyi népdal dallamára íródott, mely dallam lett Beethoven Schiller „Óda az örömhöz” című versére komponált IX. Szimfónia 4. tételének, mely ma Európa Himnusza.

„Majdnem hihetetlen valóság, de igaz!” – fogalmazznak a kutatók többen.

Kisfaludy Sándor 1801-ben végleg hazajön, Sümegre, nemesi gazdaságába. Aktív résztvevője, szervezője a reformkori mozgalomnak, a magyar nyelv művelődésének aktív személyisége.

1815-ben Jusz János, bécsi közismert zenész (Beethoven személyes ismerőse), járt Magyarországon, és találkozik a Badacsonyi Szüretelőénekekkel, lekottázza, leírja és a Lipcsei Általános Zenei Újságban (1816.), mint **Magyar Szüretelő Ének** megjelenik. A népszerű zeneűjságot ismeri Beethoven is, és itt találkozik a dallal, amihez zongorakísérletet ír, mely szintén megjelenik a lapban.

Beethoven – mint minden zenész- különösen komolyzenész, érzékeny az emberi élet, a társadalom harmóniájára. A Francia forradalom „Szabadság, testvériség, egyenlőség” szellemiségét diktatúra, s háborúk követik (Napóleoni háború). Valószínű ezért akar a IX. szimfóniában az emberek lelkéhez szólni, emberi hangon, és a kórust tartotta erre alkalmasnak.

A szimfónia záró tételéhez mondanivalót, verset keresett, így talált rá – barátai javaslatára Schiller **Óda az örömhöz** című versére.

„Öröm „égi szikra” , „lángolj fel” , „testvér léssen minden ember merre lengnek szárnyaid”- idézzük a gondolatot.

Sokáig kereste hozzá a megfelelő dallamot mire ráakadt a **Magyar Szüretelőénekre**. A dallam verbunkos hangzása fogta meg, mondják a kutatók.

A két mű dallamvezetése azonos, a vers mondanivalójának megfelelően változik a dallam, és az ismétlések emelik a dallam hangulatát, s lett az **öröm** csodálatos kifejezője.

Miért nem tud a közvélemény erről a hármas szellemi találkozásról?

A napóleoni háborúk utáni európai zenei közvélemény elfelejtette a IX. szimfónia szellemiségét. A konszolidált békés évtizedek után Európa újra háborús konfliktusokba keveredett., a Nagy-Háborúba. Amikor újra megfogalmazódik a Schiller-i gondolat „... testvér léssen minden ember..” és újra él a Beethoven-i dallam, a rendeződött Európában a mai Európai Unióban, már végleg elfelejtődött a dallam eredete.

A Finálé gondolata és dallama ma önálló életet él, mint Európa Himnusza. Európa népei befogadták, gondolatát és dallamát maguknak érzik.

Majdnem hihetetlen valóság, hogy Európa Himnusza egy magyar dallam, mely Sümegről Kisfaludytól indult Európát hódító útjára.

A két dallamot, a sümegi Anna& the Big Faces zenekar tette egymás mellé, és alkotott belőlük egy bizonyító erejű, zenei kompozíciót.

Szegedy Róza női kar kórusa is többször énekelte városi rendezvényeken, valamint a sümegi Ramassetter Vince Testnevelési Általános Iskola Kisfaludyhoz kötődően szintén előadta.

Anna & the Big Faces zenekar

Tóth Tamás

Sümege, 2019.02.11.